

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ ALYTAUS PATAISOS NAMUS

2021-01-28 Nr. 4D-2020/1-1416
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2020 m. lapkričio 3 d. gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą (Skundo papildymo raštas gautas 2020 m. lapkričio 23 d.) dėl Alytaus pataisos namų (toliau vadinama ir – Alytaus PN) pareigūnų veiksmų (neveikimo), neleidžiant kamerų tipo patalpose laikyti mankštinimuisi skirtos gumos (toliau vadinama – Skundas).

2. Skunde, be kitų aplinkybių, nurodoma:

2.1. „[...] mankštinimosi gumas su savimi leista turėti iki tada, kai 2020 m. rugsėjo 24 d. buvau paskirtas į drausmės grupę. Apsaugos ir priežiūros skyriaus viršininkui atliekant krata, šias mankštos gumas iš manęs atėmė. Bandžiau pareigūnams paaiškinti, kad mankštinimosi gumos yra priimtos per perdavimo biurą su gydytojo rekomendacija, direktoriaus leidimu, bet gumos buvo atimtos į sandėlį saugoti“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „2020-09-25 [...] įteikiau prašymą Nr. 92-2320 ir išdėsciau priežastis, kad leistų turėti kameroje man perduotas mankštos gumas“;

2.3. „2020-09-25 vidaus ligų gydytojas mano prašymą tarpininkavo, kad man būtų grąžintos mankštos gumos [...]“;

2.4. „Direktorius prieštaravo tiek man, tiek gydytojo tarpininkavimui [...], tiek ir pats sau – vieną kartą leidžia, kitą kartą neleidžia.“

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2020 m. lapkričio 3 d. raštu Nr. 4D-2020/1-1416/3D-2893 kreipėsi į Alytaus PN, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2020 m. lapkričio 17 d. Seimo kontrolierius gavo Alytaus PN 2020 m. lapkričio 17d. raštą Nr. 8-7301.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

4.1. „Nuteistasis X 2020-09-25 su prašymu kreipėsi į Alytaus PN direktorių Genadijų Lepiochiną, kad leistų kameroje turėti mankštinimosi gumas, dėl sąnarių skausmo.“

4.2. „Alytaus PN direktorius netenkino nuteistojo prašymo dėl mankštinimosi gumų turėjimo kameroje, nes nebuvo rekomendacijų iš Laisvės atėmimo vietų ligininės gydytojų.“

4.3. „Alytaus PN direktorius netenkino nuteistojo prašymo, jis pasirašytinai supažindintas su sprendimu. Atsakymo raštu Pareiškėjas nereikalavo.“

5. 2020 m. lapkričio 23 d gautas Skundo papildymo raštas, prie kurio Pareiškėjas pateikė medicinos dokumentų išrašus, pagal kuriuos – Pareiškėjui yra diagnozuoti stuburo susirgimai ir pateiktos gydytojo rekomendacijos dėl nugaros raumenis stiprinančių mankštų.

Tyrimui reikšmingi teisės aktai

6. Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2006 m. sausio 11 d. priimtos rekomendacijos šalims narėms Nr. (2006)2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“:

42.3 *punktas* – „Tiriant kalinius, praktikuojantis gydytojas arba jam pavaldi kvalifikuota medicinos sesuo turi ypatingai atkreipti dėmesį į šiuos aspektus: [...] b. nustatyti fizinius ir protinius susirgimus bei imtis atitinkamų gydymo priemonių ir tęsti jau pradėtą gydymą; [...]“;

72.1. *punktas* – „Vadovaujant kalėjimams, turi būti vadovujamasi etinėmis nuostatomis, kurios įpareigoja elgtis su kaliniais humaniškai ir gerbiant prigimtine žmogaus teisę – orumą“;

72.2 *punktas* – „Darbuotojai turi aiškiai suvokti kalinimo sistemos veiklos tikslą. Administracija turi užtikrinti vadovavimą, kaip tą tikslą geriau pasiekti.“

7. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinama ir - BVK):

7 *straipsnis. Humanizmo principas* – „1. Vykdamas bausmę, nesiekama žmogaus kankinti, žiauriai su juo elgtis arba žeminti jo orumą.“

8. Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-08-22 nutarimu Nr. 875 (toliau vadinama – Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklės):

37 *punktas* – „I skundus atsakoma laikantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme nustatytos tvarkos“;

38 *punktas* – „Atsakyme, kuriame nurodomos atsisakymo suteikti prašomą administracinę paslaugą, informaciją, priimti administracinį sprendimą priežastys, arba institucijos siunčiamame pranešime apie asmens prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis asmuo ar jo atstovas turi būti informuojamas apie tokio atsakymo apskundimo tvarką, nurodant institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas.“

Tyrimui reikšminga Lietuvos Respublikos teismų praktika

9. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (LVAT) 2012 m. gruodžio 20 d. sprendime, priimtame administracinėje byloje Nr. A-822-3206-12, konstatavo:

„Pagal Tarybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto (2008 m. lapkričio 6 d. įstatymo Nr. X-1791 redakcijos) 5 straipsnį, Kalėjimų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos (pagal Statuto 2 straipsnio 1 dalį, pataisos namai yra Kalėjimų departamentui pavaldi įstaiga) savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Bausmių vykdymo kodeksu, Baudžiamuoju kodeksu, Baudžiamojo proceso kodeksu, Suėmimo vykdymo įstatymu, kitais įstatymais, šiuo statutu, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir kitais teisės aktais. Pagal Statuto 4 straipsnį, Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų veikla grindžiama teisingumo, teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių gerbimo, suimtųjų ir nuteistųjų lygybės prieš suėmimo ir bausmių vykdymo įstatymus, humanizmo, bausmių vykdymo individualizavimo, progresyvaus bausmių atlikimo ir viešumo principais.“

10. LVAT praktika, taikant Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo normas; pritarta LVAT teisėjų 2016 m. birželio 1 d. pasitarime:

IV.3. Proporcingumo principas. 27 punktas – „Konstitucinis proporcingumo principas, kaip vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų, reiškia, kad teisės aktuose numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2009 m. gruodžio 11 d., 2012 m. vasario 6 d., 2012 m. spalio 31 d. nutarimai)“;

31 punktas – „Kaip parodo apžvelgta Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, proporcingumo principas yra reikšmingas tiek vertinant viešojo administravimo subjekto priimtus individualius administracinius aktus, ypač susijusius su sankcijų skyrimu ir asmenų teisių bei laisvių ribojimu, tiek – norminius administracinius aktus.“

Seimo kontrolierių darbo praktika

11. Seimo kontrolierius, išnaginėjęs X nuteistojo skundą dėl galimybės perduoti papildomą siuntą, 2020-04-06 pažymoje Nr. 4D-2019/1-1558 konstatavo, kad Alytaus PN administracija, atsisakydama leisti Pareiškėjui gauti papildomą siuntinį – sportinius batus, formaliai pritaikė BVK 95 straipsnio 1 dalies nuostatas, nesivadovavo racionalumo bei proporcingumo principais. Ji neįvertino prašymo aplinkybių, t. y. koku tikslu pareiškėjas X kreipėsi dėl papildomo siuntinio ir to, kad tai susiję su sveikatos užtikrinimu, nebuvo vertinama ir sveikatos priežiūros specialisto rekomendacija.

Atsižvelgiant į tai, kad po Seimo kontrolieriaus bei pakartotinio pareiškėjo X kreipimusi Alytaus PN administracija patenkino pareiškėjo X prašymą ir priėmė sprendimą suteikti jam papildomą siuntinį (perduoti avalynės porą), Seimo kontrolieriaus rekomendacija nebuvo teikiama. Tačiau atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad atsisakymai tenkinti prašymus turi būti tinkamai įforminti, t. y. pateikti raštu, turi būti nurodytos tokio sprendimo priežastys, apskundimo tvarka ir terminas.

Seimo kontrolierius Alytaus PN direktoriui G. Lepiochinui rekomendavo imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunduose nurodytas aplinkybes, o priėmus sprendimą netenkinti prašymo teikiami atsakymai atitiktų Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklių nuostatas.

Alytaus PN direktorius, atsižvelgdamas į Seimo kontrolieriaus pateiktas rekomendacijas, 2020-06-29 raštu Nr. 8-3689 informavo, kad pasitarimų su įstaigos darbuotojais metu nurodyta vadovautis Seimo kontrolieriaus pažymoje pateiktomis rekomendacijomis bei imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų prašymai ir skundai būtų nagrinėjami vadovaujantis Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklių nuostatomis.

Tyrimo išvados

12. Skunde nurodoma, kad Alytaus PN pareigūnai neleidžia laikyti kameroje mankštinimuisi skirtų gumų, gydytojo rekomenduotoms mankštoms atlikti.

13. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad 2020 m. rugsėjo 25 d. Pareiškėjas kreipėsi į Alytaus PN administraciją su prašymu leisti turėti mankštinimosi gumas, kurios jam reikalingos kasdien atlikti mankštą dėl sveikatos problemų. Aplinkybę, kad Pareiškėjui buvo diagnozuotos stuburo ligos, patvirtina Pareiškėjo medicinos dokumentų išrašai.

Pareiškėjo prašymą leisti turėti mankštinimosi gumas kameroje vizavo Resocializacijos skyriaus specialistė: „Neprieštarauju SPT leidus“ bei Sveikatos priežiūros skyriaus gydytojas: „Tarpininkauju“. Tačiau Alytaus PN direktorius neleido Pareiškėjui turėti kameroje mankštinimuisi skirtų gumų, vizuodamas prašymą: „Prieštarauju, kadangi nėra rekomendacijos iš LAVL“.

Pažymėtina, kad atsakymo į šį Pareiškėjo prašymą Alytaus PN jam nepateikė, t. y., nebuvo raštu paaiškinta, dėl kokių priežasčių ir kokiais teisės aktais vadovaujantis buvo priimtas sprendimas jo prašymo netenkinti, nors, kaip minėta, pagal nustatytą teisinį reglamentavimą (šios pažymos 7 punktas), viešojo administravimo subjektas (šiuo atveju – Alytaus PN), priimdamas sprendimą atsisakyti tenkinti besikreipiančiojo (šiuo atveju – Pareiškėjo) prašymą, privalo nurodyti tokio sprendimo priežastis, apskundimo tvarką ir terminus.

14. Teismų praktikoje, taikant viešojo administravimo įstatymo normas, proporcingumo principas reiškia, kad teisės aktuose numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti. Proporcingumo principas yra reikšmingas vertinant viešojo administravimo subjekto priimtus individualius administracinius aktus, ypač susijusius su sankcijų skyrimu ir asmenų teisių bei laisvių ribojimu.

15. Alytaus PN administracija, atsisakydama leisti Pareiškėjui turėti kameroje mankštinimosi gumas ir su jomis atlikti gydytojo rekomenduotus mankštos pratimus, neįvertino, koku tikslu Pareiškėjas prašo jas turėti, kad tai susiję su sveikatos užtikrinimu, prie vizos „Prieštarauju“ nurodė motyvą, kuris neapibrėžtas jokiam teisės akte – „nėra rekomendacijos iš Laisvės atėmimo vietų ligoninės“, nebuvo vertinama ir sveikatos priežiūros specialisto rekomendacija, neatsižvelgta ir į Pareiškėjo medicininių dokumentų išrašus apie jam diagnozuotas stuburo ligas, nesivadovauta proporcingumo principu (šios pažymos 10 punktas).

Seimo kontrolierius minėtoje situacijoje pasigenda vieningos praktikos bei aiškumo, vertinant tokias ir panašias situacijas bei sprendžiamus klausimus, susijusius su sveikatos priežiūra – kas konkrečiai turėtų būti vertinama, atsižvelgiant į su nuteistojo sveikata susijusią problemą: ar pakanka Sveikatos priežiūros skyriaus specialisto rekomendacijų arba kitų gydymo įstaigų išrašų, ar būtina Laisvės atėmimo vietų ligoninės pateikta pažyma.

Europos kalėjimų taisyklėse pabrėžta būtinybė pareigūnams vadovautis taip pat ir etinėmis nuostatomis, kurios įpareigoja elgtis su kaliniais humaniškai ir gerbiant prigimtine žmogaus teisę – orumą. Humanizmo principu siekiama, kad nuteistiesiems bausmės atlikimo sąlygos būtų kuo humaniškesnės. Nuo šio principo laikymosi priklauso nuteistųjų mikrosocialinės sąlygos (materialinis buitinis aprūpinimas, sveikatos priežiūra) laisvės atėmimo vietose.

Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat yra ne kartą pažymėjęs, jog tam tikrais atvejais nuteistajam reikalinga papildoma apsauga dėl jo padėties pažeidžiamumo ir dėl to, kad valstybė dėl šio asmens prisiima atsakomybę. Šiame kontekste Europos žmogaus teisių konvencijos 3 straipsnis (niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas) nustato valstybės institucijoms pozityvią pareigą užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, jog jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu.

Įvertinus tai bei Skundo tyrimo metu konstatuotas aplinkybes, darytina išvada, kad Alytaus PN administracija, atsisakydama suteikti galimybę nuteistajam turėti kameroje mankštinimosi gumas (sveikatinimosi tikslu), neatsižvelgė į sveikatos priežiūros specialisto tarpininkavimą, nevertino medicininių dokumentų išrašų bei pateiktų rekomendacijų, nurodant jokiais teisės aktais nepagrįstą reikalavimą pateikti „rekomendaciją iš Laisvės atėmimo vietų ligoninės“.

Be to, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad asmens sveikatos užtikrinimui labai svarbu gydytojo rekomendacijų vykdymo tęstinumas. Pažymėtina, kad Seimo kontrolierius savo darbo

praktikoje neretai susiduria su atvejais, kai iš vienos laisvės atėmimo vietos į kitą arba į drausmės grupę perkeltiems arba pervežtiems suimtiesiems / nuteistiesiems nėra užtikrinamas paskirto gydymo tęstinumas.

Seimo kontrolierius nuosekliai laikosi pozicijos, kad suimtiesiems / nuteistiesiems paskirtas gydymas bei gydytojų teikiamos sveikatos rekomendacijos **negali būti pertraukiamos, nepaisant asmenų perkėlimo iš vienos patalpos į kitą** arba iš paprastosios į drausmės grupę.

16. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog Seimo kontrolierius jau ne vienoje pažymoje yra teikęs rekomendacijas, kad Alytaus PN administracijos atsisakymai tenkinti prašymus turi būti tinkamai įforminti, t. y. *pateikti raštu, turi būti nurodytos sprendimo priežastys, apskundimo tvarka ir terminas.*

Nors Alytaus PN direktorius raštuose dėl Seimo kontrolieriaus rekomendacijų įgyvendinimo ir teigia, kad įstaigos darbuotojai supažindinami su rekomendacijomis ir jiems nurodyta imtis priemonių, kad pareiškėjų prašymai ir skundai būtų nagrinėjami vadovaujantis Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklių nuostatomis, tačiau minėti teisės aktų pažeidimai nuolat kartojasi, todėl Seimo kontrolieriui kyla pagrįstų abejonių dėl teikiamų rekomendacijų įgyvendinimo užtikrinimo.

Atsižvelgiant į tai, Seimo kontrolierius teikia rekomendaciją Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos direktoriui:

imtis tinkamų priemonių, kad Kalėjimų departamentui pavaldžiose įstaigose atsisakymai tenkinti prašymus būtų tinkamai įforminti, t. y. pateikti raštu, turi būti nurodytos tokio sprendimo priežastys, apskundimo tvarka ir terminas;

atlikti tyrimą ir išsiaiškinti, kodėl Alytaus PN nuolat kartojasi teisės aktų pažeidimai, susiję su VAĮ įstatymo nuostatomis.

17. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Pareiškėjo Skundas dėl Alytaus PN pareigūnų veiksmų (neveikimo), netinkamai nagrinėjant 2020-09-25 prašymą leisti laikyti kamerų tipo patalpoje mankštinimuisi skirtas gumas, yra pagrįstas.

Alytaus PN direktoriui Genadijui Lepiochinui rekomenduotina:

pakartotinai, įvertinant visas su prašymu susijusias aplinkybes, išnagrinėti Pareiškėjo 2020-09-25 prašymą dėl leidimo laikyti mankštinimosi gumas kamerų tipo patalpose bei pateikti Pareiškėjui teisės aktų reikalavimus atitinkantį atsakymą;

imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunduose nurodytas aplinkybes, o priėmus sprendimą netenkinti prašymo teikiami atsakymai atitiktų Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklių nuostatas.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

18. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundą dėl Alytaus patalpos namų pareigūnų veiksmų (neveikimo), neleidžiant kamerų tipo patalpose laikyti mankštinimuisi skirtų gumų, yra **pagrįstas**.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

19. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 14 ir 17 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Alytaus pataisos namų direktoriui rekomenduoja:

19.1. pakartotinai, įvertinant visas su prašymu susijusias aplinkybes, išnagrinėti Pareiškėjo 2020-09-25 prašymą dėl leidimo laikyti mankštinimosi gumas kamerų tipo patalpose bei pateikti Pareiškėjui teisės aktų reikalavimus atitinkantį atsakymą;

19.2. imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunde nurodytas aplinkybes, o priėmus sprendimą netenkinti prašymo teikiami atsakymai atitiktų Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklių nuostatas.

20. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos direktoriui rekomenduoja:

20.1. imtis tinkamų priemonių, kad Kalėjų departamentui pavaldžiose įstaigose atsisakymai tenkinti prašymus būtų tinkamai įforminti, t. y. pateikti raštu, turi būti nurodytos tokio sprendimo priežastys, apskundimo tvarka ir terminas;

20.2. atlikti tyrimą ir išsiaiškinti, kodėl Alytaus PN nuolat kartotinai daromi teisės aktų pažeidimai, susiję su VAĮ įstatymo nuostatomis.

21. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas